

Katarzyna Kamińska
ORCID: 0000-0003-0497-7452
Czesław Grajewski
ORCID: 0000-0002-2692-8232

„Musica Ecclesiastica”
15 (2020), s. 169–173

34. ŚWIĘTOJAŃSKI FESTIWAL ORGANOWY

17 maja 2019 w toruńskiej katedrze pw. św. św. Janów zainaugurowany został XXXIV Świętojański Festiwal Organowy. Honorowy patronat nad tą cykliczną imprezą sprawowali: biskup toruński Wiesław Śmigiel, Prezydent Miasta Toruń, Michał Zaleski, oraz Marszałek Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Piotr Całbecki. Festiwal Świętojański jest przedsięwzięciem organizowanym we współpracy partnerskiej diecezji toruńskiej i władz samorządowych miasta i województwa, co trzeba z satysfakcją podkreślić. W roku 2019 koncerty festiwalowe odbywały się w czterech świątyniach: w katedrze, kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, kościele Matki Bożej Królowej Polski oraz kościele akademickim OO. Jezuitów.

Wykonawcą recitalu inauguracyjnego na wielkich organach katedralnych (niestety, wciąż niespełniających właściwych standardów technicznych mimo przeprowadzonego remontu) był Pierre Queval z Paryża (rocznik 1988 – na fotografii). Artysta studiował w konserwatoriach w Nantes i Saint-Maur-les Fossés (Francja), następnie kształcił się w Wyższej Szkole Muzyki i Tańca w Paryżu w zakresie gry organowej (pod okiem Michela Bouvarda i Oliviera Latry), improwizacji organowej i fortepianowej (w klasie Thierrygo Escaicha, Lasalo Fassanga, Philippe’a Lefèbvre i Jean-François Zygela) oraz kontrapunktu (u Pierre’a Pincemaille). Uzyskał tytuł magistra we wszystkich trzech dyscyplinach. Od 2014 r. pełni funkcję organisty tytularnego w kościele św. Ignacego w Paryżu. Pierre Queval był także siódmym młodym artystą na stałym angażu w katedrze św. Ludwika w Nowym Orleanie (USA) – od listopada 2015 do kwietnia 2016 r. Artysta koncertuje we Francji, a także w USA, Anglii, Włoszech, Finlandii, bierze udział w wielu francuskich festiwalach muzycznych. Co interesujące, P. Queval regularnie bierze udział w projekcjach dawnych niemych filmów, akompaniując na pianinie lub organach.

Program wieczoru wypełniła całkowicie muzyka francuskich organistów XIX i XX w. Nie był to przypadek. Szata graficzna festiwalu i zwłaszcza koncert inauguracyjny zaprojektowane zostały tak, by ewokować katedrę *Notre-Dame* zwłaszcza w kontekście tragedii pożaru, który dotknął tę świątynię ledwie kilka tygodni wcześniej. P. Queval nadał recitalowi niejako formę ronda, w ten sposób komponując program, by utwory Louisa Vierne’a (1870–1937, organisty katedry *Notre-Dame*, zmarłego w trakcie koncertu w konsoli organowej) przeplatały się z dziełami innych kompozytorów niczym refren.

Pierre Queval na tle organów bazyliki katedralnej w Toruniu

Koncert rozpoczął się trzecim ogniwem *Cathédrales* z IV suit *Pièces de Fantaisie*. Artysta przekonująco wydobył z tego olśniewającego utworu duchowe inspiracje Vierne'a. Dwa następne utwory zaprezentowane słuchaczom to *Modlitwa* i *Toccata* z *Suity gotyckiej* Léona Boëllmanna (1862–1897), utworu dobrze znanego, ale przecież chętnie słuchanego.

Zgodnie z zasadą konstrukcyjną ronda, artysta powrócił do twórczości Louisa Vierne'a, prezentując impresjonistyczne dzieło *Clair de Lune* (*Światło księżycy*). Tytuł jest dość eksploatowany przez kompozytorów, począwszy już od sonaty fortepianowej L. van Beethovena przez C. Debussy'ego czy G. Faurego. Słysząc było wyraźnie, że Pierrowi Quevalowi muzyka przełomu XIX i XX w. wyjątkowo odpowiada, co zresztą potwierdził improwizacją w formie tryptyku na zakończenie recitalu.

Ale zanim on nastąpił, słuchacze mieli możliwość zapoznania się z jego interpretacją medytacji *Jesus tombe pour la troisieme fois* z *Le Chemin de La Croix* (9. stacji Drogi Krzyżowej) Marcela Duprégo (1886–1971). Twórczość L. Vierne'a ostatni raz powróciła jak refren w *Chorale* – drugim ogniwie pięcioczęściowej *II symfonii organowej* e-moll op. 20. Kompozycja powstała w 1902 r. i wydaje się najlepszą z wszystkich sześciu symfonii organowych Vierne'a. *Chorał* jest oczywiście wzorowany na melodycznych modelach C. Francka i podobnie jak u Francka, motyw chorału Vierne'a jest oryginalny, a więc nieznanujący potwierdzenia w repertuarze gregoriańskim, choć momentami takie wrażenie wywołuje.

P. Queval zebrał zasłużone owacje za występ. Autorów niniejszego sprawozdania utwierdził w przekonaniu, że każdy artysta najlepiej czuje sztukę muzyczną swego narodu. Rodowity Francuz najlepiej odbiera i przekazuje to, co w sztuce zawarli twórcy francuscy. Podobnie jak Chopina najlepiej czują Polacy, Sibeliusa – Finowie itd., choć, rzecz jasna, mogą zdarzyć się przypadki technicznie lepszej gry u obcokrajowców, niemniej zasada ta w ogólności znajduje swe potwierdzenie.

Następny koncert odbył się 25 maja w kościele akademickim OO. Jezuitów, a wykonawcą był Jarosław Kocik z Hamburga. Zaprezentował on dla odmiany muzykę niemiecką. Wieczór rozpoczęły dwa utwory Jana S. Bacha: pierwszą część *Koncertu* C-dur BWV 595 oraz *Sinfonię* z kantaty *Ich steh' mit einem Fuß im Grabe* BWV 156. Po nich artysta zagrał *Preludium* D-dur Dietricha Buxtehudego BuxWV 139. Po muzyce barokowej J. Kocik zaprezentował *Duetto* z cyklu *12 Charakterstücke* op. 156 Josepha Rheinbergera – kompozytora, którego twórczość jest coraz śmieiej przy-wracana zarówno do sfery koncertowej, jak i do obszaru badań naukowych. Klimat muzyki romantycznej Jarosław Kocik przedłużył na *Allegretto* z cyklu *4 Skizzen für den Pedalflügel* op. 58 Roberta Schumanna. Recital zakończyła *II sonata organowa* e-moll op. 19 Augusta Rittera.

Już następnego dnia, w niedzielę 26 maja, w katedrze toruńskiej zaprezentował się Mateusz Rzewuski z Warszawy. W programie koncertu znalazły się utwory kompozytorów niemieckich, polskich i francuskich, przeplatane improwizacjami artysty w różnych formach i stylach, opartych na tematach polskich wielkanocnych pieśni kościelnych. Jako pierwsza na późnobarokowych organach Mateusza Brandtnera zabrzmiała improwizacja organo pleno prezentująca pełne brzmienie tego zabytkowego instrumentu. Po przejściu na organy główne artysta wykonał jedno z najsłynniejszych bachowskich dzieł – *Preludium i fugę* a-moll BWV 543, a także improwizację własną w stylu francuskim zatytułowaną *Andante* opartą o pieśń *Wesel się Królowo miła*. Po nim zaprezentował utwór wybitnego współczesnego kompozytora francuskiego O. Messiana - *L'Ascension* (Wniebowstąpienie) oraz improwizację własną w stylu scherza – żartu muzycznego na temat *Wesoły nam dzień dziś nastał*. W dalszej kolejności zabrzmiał znany już toruńskiej publiczności z poprzednich edycji festiwalu utwór Mariana Sawy – *Sekwens*. Na koniec artysta wykonał jeden najtrudniejszych utworów organowych – *Finał* z *VI symfonii organowej* h-moll Louisa Vierne'a.

Tydzień później, 2 czerwca, w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny wystąpił Gedymin Grubba z Gdańska, którego recital obejmował muzykę organową J.S. Bacha. Artysta rozpoczął występ od zaprezentowania bachowskiej transkrypcji 3-częściowego *Koncertu na dwoje skrzypiec* a-moll A. Vivaldiego op. 3 nr 6. Kolejnymi utworami było przepiękne preludium chorałowe *Liebster Jesu, wir sind hier* BWV 731 oraz dwa preludia i fugi: a-moll BWV 543 oraz d-moll BWV 539, które zostało pomyślane jako transkrypcja organowa bachowskiej sonaty na skrzypce bez akompaniamentu BWV 1001. Po nich artysta wykonał preludium chorałowe *Kommst du nun, Jesu, vom Himmel herunter* BWV 650, które również jest transkrypcją innego fragmentu bachowskiej kompozycji – *Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren* BWV 137. Recital zakończyła monumentalna *Passacaglia i fuga* c-moll BWV 582, którą Bach skomponował bezpośrednio po pobycie w Lubece u Dietricha Buxtehudego.

9 czerwca w kościele Matki Bożej Królowej Polski wystąpili Ondrej i Anna Mucha z Czech. W programie koncertu znalazły się utwory solowe wykonane przez Ondreja Muchę oraz utwory organowe na 4 ręce, w których wykonawstwie specjalizują się artyści. Jako pierwsza zabrzmiała *Fantazja* oparta o staroczeską pieśń o św. Wacławie, skomponowana przez czeskiego kompozytora Stanisława Macha. W dalszej kolejności artyści wspólnie wykonali *Andante* Nielsa Wilhelma Gadego oraz *Introdukcję i fugę* Franza Lachnera. W czasie koncertu nie zabrakło polskich akcentów, ponieważ toruńska publiczność usłyszała nostalgiczną *Elegię* Mieczysława Surzyńskiego. Po niej zabrzmiała *Toccata w stylu francuskim* Georges'a Mac-Mastera – kompozytora pochodzenia irlandzkiego, mieszkającego i tworzącego we Francji na przełomie XIX i XX w. Bardzo interesującą kompozycją prezentowaną przez Ondreja Muchę była *Apparition de l'Église éternelle* O. Messiaena. Utwór ten rzadko wykonywany podczas festiwalu ma formę łuku – zaczyna się od pianissimo, jego dynamika narasta do fortissimo, a następnie powraca do pianissimo. Ostatnim utworem podczas tego recitalu było brawurowe wykonanie *Fantazji* d-moll Adolfa Friedricha Hessego.

W sobotę 15 czerwca w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny koncert w ramach festiwalu zagrał Arkadiusz Popławski z Raciborza. Recital rozpoczął się od kompozycji *Ave Jerarchia* polskiego kompozytora Mikołaja z Krakowa tworzącego w XVI w. Następnie artysta wykonał dwie kompozycje pochodzące z przełomu renesansu i wczesnego baroku. Pierwsza z nich to *Ricercare cromatico post il Credo* Girolamo Frescobaldiego, a drugą był taniec pt. *La Canaria* Michaela Praetoriusa. Następnie zabrzmiało *Preludium i fuga* g-moll BWV 535 Jana Sebastiana Bacha, po którym wykonawca zaprezentował cztery utwory wybitnych francuskich kompozytorów przełomu XIX i XX w. Pierwszym z nich był rzadko podczas festiwalu wykonywany *Chorał* h-moll Cesara Francka, *Toccata* Eugène'a Gigouta, a także bardzo refleksyjny w charakterze utwór Marcela Duprégo pt. *Elevation I* op. 32. Ostatnią kompozycją francuską były znane i chętnie prezentowane podczas festiwalu *Litanies* Jehana Alaina. Toruńska publiczność miała okazję przekonać się także o wybitnych zdolnościach improwizatorskich wykonawcy, który jako ostatni punkt swojego recitalu zaplanował wykonanie trzech

improwizacji w stylu gregoriańskim, opartych na maryjnych śpiewach liturgicznych – *Ave Maria*, *Salve Regina* oraz *Bogurodzica*.

W niedzielę 16 czerwca w katedrze wystąpił rektor Akademii Muzycznej w Katowicach, prof. Władysław Szymański. Na głównych organach bazyliki przedstawił program romantycznej muzyki: *Toccatę* d-moll op. 108 Alberta Renauda (1855–1924), *V Sonatę organową* D-dur F. Mendelssohna-Bartholdy'ego, *Fantazję organową* nt. *Ave Maria* J. Arcadelta (tak naprawdę Pierre'a Louisa Philippe'a Dietscha, 1808–1865) F. Liszta, dwa utwory Marco E. Bossieego: *Pièce héroïque* op. 128 oraz *Ave Maria* op. 104 nr 2, Giovanniego Morandiego *Rondo con imitazione de'campanelli* i na zakończenie *Suitę gotycką* Leona Boellmanna. Program, złożony z utworów przyjemnych w odbiorze, przypadł do gustu licznie zebranej publiczności.

Ostatni, ściśle organowy koncert odbył się 22 czerwca w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, a jego wykonawcą był Michał Sławecki z Warszawy. Recital rozpoczął utwór Stanisława Moryty, *Toccata* (z cyklu *Carmina crucis*). Następnie artysta zaprezentował *Bergamaskę* z cyklu *Fiori Musicali* Girolamo Frescobaldiego oraz *Preludium, fugę i ciaconę in C* BuxWv 137 Dietricha Buxtehudego. Dość interesująco zabrzmiała kompozycja mniej znanego twórcy portugalskiego, Pedro de Araújo (ok. 1640–1705) – *Batalha de sexto tom*. Po niej M. Sławecki zaprezentował przygrywkę chorałową J.S. Bacha *O Mensch, bewein dein' Sünde* Gross BWV 622. Na zakończenie recitalu wykonawca powrócił do kompozycji współczesnych, prezentując fantazję Mariana Sawy *Regina Poloniae, Verset* na organy Stanisława Moryty oraz *Cortège* – drugą część z cyklu *Deux Pièces pour Grand Orgue* op. 130 nr 2 mniej znanego w Polsce belgijskiego księdza-kompozytora Jean-Marie Pluma (1899–1944).

Dzień później, w niedzielę 23 czerwca, odbył się koncert zamykający XXXIV edycję Festiwalu. W toruńskiej katedrze wystąpiła śpiewająca grupa księży i kleryków *Schola Sacerdotum* pod kierunkiem ks. Mariusza Klimka, a na organach improwizował Paweł Głowiński, organista kościoła Wniebowzięcia Maryi Panny i koordynator Festiwalu.

W imieniu rzeszy melomanów słowa wdzięczności kierujemy pod adresem wykonawców, organizatorów Festiwalu i księży-gospodarzy kościołów, którzy zaprosili do siebie artystów. Z dużymi nadziejami czekamy na kolejną, można powiedzieć, jubileuszową, 35. edycję Świętojańskiego Festiwalu Organowego w roku 2020.